

Nr 228.

Av herr **Reuterskiöld**, om utredning och förslag rörande upphävande av bestämmelserna angående census för valbarhet till första kammaren m. m.

När första kammaren 1866 skapades, gällde beträffande valbarheten till densamma, att ingen var valbar, som ej fyllt 35 år samt antingen ägde och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde ej understigande 80,000 riksdaler, eller ock till staten skattade och under tre år näst före valet skattat för minst 4,000 riksdaler årlig inkomst av kapital eller arbete.

I tre avseenden ändrades dessa behörighetsvillkor 1909, nämligen däri-genom att dels fastighets taxeringsvärde ej behövde uppgå till mer än 50,000 riksdaler, dels inkomstbeloppet, varför skatt skulle betalas, nedsattes till 3,000 riksdaler, dels slutligen denna inkomst skulle beräknas ej blott då den härledde sig från kapital eller arbete, utan ock då den kom från fastighet. Samtidigt infördes emellertid ännu en förändring av kanske större betydelse, nämligen den att första kammarens ledamöter erhöilo vad de förut saknat, arvode, och ett arvode, som sattes lika med det som andra kammarens ledamöter skulle erhålla. Dessa bestämmelser ha sedan förblivit orubbade, dock att 1921 valbarheten utsträcktes även till kvinnor.

Grundvalen för den census, som sålunda stadgats i fråga om första kam-maren, har varit den, att man velat för första kammarens ledamöter säkerställa ett visst ekonomiskt oberoende, som, så länge arvode saknades, var en ofrånkomlig nödvändighet, därest kammarens ledamöter, utan att komma i beroende av andra, skulle kunna bevista riksdagarna på egen bekostnad. Att 1866 ett fastighetsvärde av 80,000 riksdaler och en inkomst av kapital eller arbete av 4,000 riksdaler verkligen gav ett sådant oberoende, måste för visso medgivas. Men även om dessa belopp fortfarande kvarstått som villkor, ligger det i öppen dag, att de i våra dagar icke längre beteckna en ekonomisk självständighet av sådana mått, att den, som fyller villkoren, skulle kunna anses utan svårighet vara i stånd att på egen bekostnad be-vista riksdagarna. Och ännu mindre blir detta fallet, sedan beloppen ned-satts till respektive 50,000 och 3,000, alldeles oavsett vilken tolkning man ger åt bestämmelserna om vad med inkomst skall i detta fall förstås. Å andra sidan har arvodets införande i själva verket upphävt grundvalen för hela censusbestämmelsen, sakligt sett, även om formellt censusbestämmelsen utgör ett ingalunda betydelselöst moment, då det gäller att giva de båda kamrarna i vårt tvåkamarsystem en inbördes karaktärsskillnad.

Emellertid har erfarenheten visat, att någon som helst fördel knappast följer med censusbestämmelserna i och för sig, men väl den icke oväsentliga olägenheten, att partier och samhällsgrupper mången gång nödgas välja representanter, som eljest icke skulle valts, blott därför att den, som vederbörande helst önskat, icke fyllt censusvillkoren, ehuru han varit valbar t. ex. till andra kammaren. Det är dessutom i vår tid och med den utveckling av förhållandena, som i övrigt ägt rum, omöjligt att i längden fasthålla vid census som valbarhetsvillkor. Om detta oaktat census hittills fått kvarstå, torde detta huvudsakligast berott därpå, att man ej velat avskaffa bestämmelsen utan att i dess ställe införa något annat villkor, som bättre kunde i vår tid fylla syftet med den ursprungliga censusbestämmelsen.

Vidhåller man den uppfattning, som legat bakom censusbestämmelsen, nämligen att första kammarledamöterna skola äga en viss ekonomisk stabilitet, även om den icke numera behöver vara så stor, att den möjliggör beivrande av riksdagarna på egen bekostnad, har man att undersöka de båda grunder, varpå denna ekonomiska stabilitet enligt grundlagen hittills ansetts byggd. Den ena grunden är då *ägandet av fastighet*, och det kunde tyckas, som om denna grund kunde bibehållas utan att något viss taxeringsbelopp å fastigheten erfordrades. Men med den lätthet, som nu förefinnes att förvärva fastighet, torde ett uppgivande här av varje taxeringsvärde böra medföra, att överhuvud denna grund får bortfalla. Beträffande den andra grunden, *inkomsten*, gäller detsamma, så snart viss minimiinkomst finnes böra föreskrivas.

Emellertid har vår gällande rätt i fråga om kommunal rösträtt och valbarhet i någon mån anknutit till viss fulljord skattebetalningsplikt såsom villkor. Grunden härtill har säkerligen icke så mycket varit den, att man velat använda rösträttsförlust som skatteindrivningsmedel, utan fastmera den, att man ansett den medborgerliga skattepliktens behöriga fullgörande som ett önskvärt bevis för medvetenhet om medborgerlig plikt. Ur viss synpunkt sett låg samma tanke bakom censusbestämmelsen, i det att man förmenade, att, om endast personer med en förmögenhetsställning, som för dem möjliggjorde riksdagsmannaupdragets fullgörande utan ersättning, kunde väljas, den, som mottoge ett val, därmed också kunde antagas göra detta, därför att han uppfattade uppoffringen i kostnadsavseende som en medborgerlig plikt.

Det vill då synas, som man nu numera borde anknyta första kammarvalbarheten till den kommunala rösträtten och valbarheten, om man avskaffar census. Och detta så mycket hellre, som redan nu första kammaren byggts på kommunal grund, i det att fortfarande landstingen och kommunalvalda elektorerna bilda valkorporationerna vid val till första kammaren. Men onekligen borde i detta fall sambandet mellan rösträtt och skattebetalningspliktens fullgörande skärpas. Att för valbarhet till första kammaren nöja sig med skattebetalningens fullgörande under ett av de tre sistförflutna åren torde vara alldeles för litet. Riktigare vore att härvid, såsom tidigare

varit fallet, fordra för alla tre åren fullgjord skattebetalning, där skatt varit behörigen påford.

Härvid äro två vägar möjliga, den ena att för första kammarvalbarhet särskilt stadga tre års betalning och låta den kommunala rösträtten förbli såsom sådan orubbad, den andra att även för kommunal rösträtt uppställa samma villkor. Den förra vägen vore måhända den enklaste, men knappast den riktigaste, då därigenom skulle fastslås som en princip, att den medborgerliga skattebetalningsplikten graderas, så att dess fullgörande i viss utsträckning gäve viss rösträtt och dess fullgörande i större utsträckning även viss valbarhet. Härtill kommer, att, om man för valbarhet till första kammaren fordrar ett mera varaktigt fullgörande av medborgerlig skattskyldighet, det knappast låter sig göra att fortfarande eftergiva detta krav för valbarheten till andra kammaren, varvid emellertid, om man, såsom riktigt synes vara, bibehåller stadgandet om valbarhet till andra kammaren för alla politiskt röstberättigade inom valkretsen, det blir nödvändigt att också för denna rösträtt uppställa samma villkor. Och därmed följer, att villkoret om tre års skattebetalning bör göras allmänt och lika för politisk och kommunal rösträtt och valbarhet. Naturligtvis utesluter detta icke, att grundlagen, då där ges föreskrifter om valbarhet och politisk rösträtt, uttryckligen upptager stadgandet om de tre årens skattebetalning och icke nöjer sig med allenast en hänvisning till ägandet av kommunal rösträtt och kommunallagarnas föreskrifter om villkoren för sådan rösträtt. Huru bestämmelsen bör utformas, är dock en fråga, som förutsätter närmare utredning i antydda avseenden, helst som något formligt förslag rörande kommunallagarnas rösträttsstadganden icke kan i detta sammanhang framställas.

Det finnes därjämte ännu en fråga, som bör utredas, nämligen den huruvida man, om kommunal rösträtt göres beroende av tre års skattebetalningsplikts fullgörande och om man därvid, såsom skäligt vore, medgäve undantag för fall av oförvållad oförmåga, såsom följd härav borde eller icke borde medgiva samma undantag, när fråga blir om valbarheten till första kammaren, eller om för sådan valbarhet skulle utan begränsning fordras att påförda skatter betalats i tre år, oavsett vad för kommunal rösträtt i detta avseende kunde gälla. I varje fall synes det, både vad valbarhet och rösträtt beträffar, böra tagas under övervägande, huruvida ej skattebetalningsplikts fullgörande under stadgad tid borde avse allenast sådana utskylder, som blivit behörigen påförda, utan att påförandet överklagats, så att, vid överklagande av taxering eller debitering, ett häftande för påfört, men ej genom laga kraft ägande utslag också slutligt bestämt, belopp heller icke skulle medföra förlust av valbarhet och rösträtt. Alldeles samma spörsmål framställa sig, när fråga blir om den politiska rösträttens beroende av tre års skattebetalningsplikts fullgörande.

Under sådana förhållanden torde knappast något beslut om viss grundlagstexts antagande såsom vilande kunna eller böra redan nu ifrågasättas, utan i stället en hänvändelse göras till Konungen om utredning och för-

slags framläggande före utgången av den fyraårsperiod, som slutar med nästa ordinarie andra kammarval. Denna utredning skulle sålunda avse dels censusbestämmelsens ersättande med bestämmelser såväl om ägande av kommunal rösträtt under förutsättning, att denna knytes till villkoret om fullgjord skattebetalning till kommunen under tre år, där skatt varit behörigen påförd, som tillika om fullgjord skattebetalning på samma sätt till staten under tre år, i båda fallen med beaktande av ovan antydda begränsningsspörsmål, dels den politiska rösträttens ställande i beroende av den statliga skattebetalningspliktens fullgörande i samma utsträckning.

Med återopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning i ovan angivna avseenden och om framläggande i god tid före nästa ordinarie andra kammarval av förslag till sådana ändringar i grundlag, att — med upphävande av census för valbarhet till första kammaren — den politiska rösträtten och valbarheten göres beroende av fullgjord skattebetalningsplikt till staten, där sådan skatt behörigen påförts under senast förflutna tre år, och valbarheten, vad första kammaren angår, tillika av ägandet av kommunal rösträtt, under förutsättning på lika sätt av tre års fullgjord kommunal skattebetalningsplikt, allt med de begränsningar, vartill utredningen må förleda.

Stockholm den 19 februari 1929.

C. A. Reuterskiöld.